

„Pole Bitwy Westerplatte” w strategii Muzeum Historycznego Miasta Gdańska.

1. Opis stanu obecnego
 - A. Stan własnościowy i główne podmioty kształtujące wizerunek „Pola Bitwy”
 - B. Stan zachowania relikwów architektury WST
 - C. Tkanka architektoniczna współczesna i rozwiązania drogowe
 - D. Czego brakuje na Westerplatte?
2. Cele strategiczne
3. Koncepcja wstępna funkcji pawilonu wystawienniczego
 - A. Lokalizacja
 - B. Koncepcja merytoryczna ekspozycji
4. Zadania na teraz

Niniejsze opracowanie jest próbą zarysowania strategii rozbudowy funkcji muzealnych na Westerplatte. Przy jego opracowaniu przyjęto zasadę, że planuje się ją zgodnie z ideą „muzeum krytycznego”. Przyjmujemy też założenie, że na Westerplatte można dokonywać tylko ograniczonych zmian w tkance architektonicznej i przestrzeni historycznej (niezależnie od tego, że po wojnie została ona zasadniczo zmieniona).

Należy też zwrócić uwagę, że sytuacja na Półwyspie Westerplatte może ulec zasadniczej zmianie po realizacji zapowiedzi rządu RP budowy Portu Centralnego w Gdańsku¹. Według zamieszczonej w prasie wizualizacji ma on przylegać do Półwyspu Westerplatte². Oznaczać będzie to poważne zagrożenie dla walorów krajobrazowych i historycznych tego miejsca.

1. Opis stanu obecnego

A. Stan własnościowy i główne podmioty kształtujące wizerunek „Pola Bitwy”

Teren Westerplatte wraz z obiektami byłej Wojskowej Składnicy Tranzytowej (WST) i Pomnikiem Obrońców Wybrzeża na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP z 22 sierpnia 2000 r.³ został uznany za Pomnik Historii „Pole Bitwy na Westerplatte”. 17 maja 2001 r. decyzją Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków został wpisany do rejestru zabytków pod nr A1219.

Symboliczny wymiar Westerplatte podkreślają Pomnik Obrońców Wybrzeża i tzw. cmentarzyk obrońców. W ostatnich latach na Westerplatte upamiętniono wizytę Jana Pawła II z 1987 r. W 2015 r. u podnóża kopca zamontowano tablicę pamiątkową z cytatem słów wypowiedzianych przez papieża w czasie odprawionej tu mszy dla młodzieży. Charakter memoratywny mają także tablice z

1 Zob. <http://www.dziennikbałtycki.pl/strefa-biznesu/wiadomosci/a/port-centralny-w-gdansk-rzad-mowi-tak,12635872/> - dostęp 6.12.2017.

2 Zob. załącznik nr 1.

3 Dz.U. 2003 nr 148 poz. 1448.

nazwiskami obrońców WST, honorowych obywateli miasta Gdańska, ustawione obok ruin Nowych Koszar.

Właścicielem większości terenu jest gmina miejska Gdańsk i Skarb Państwa reprezentowany przez Gminę Gdańsk. Część gruntów znajduje się w posiadaniu Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, Zarządu Portu Gdańsk i Ministerstwa Obrony Narodowej (teren MON i ZPG nie jest dostępny publicznie). Wizerunek miejsca kształtuje przede wszystkim Miasto Gdańsk, organizator obchodów rocznicy wybuchu wojny oraz faktyczny opiekun „Pola Bitwy”, odpowiedzialny za sprawy tak prozaiczne jak utrzymanie porządku i bezpieczeństwa na ogólnodostępnym terenie.

Wymiar edukacyjny (w tym muzealny) kształtują na Westerplatte zasadniczo dwa podmioty: Muzeum Historyczne Miasta Gdańska (MHMG) i Muzeum II Wojny Światowej (MIIWŚ). MHMG dysponuje Wartownią nr 1, jedynym obiektem architektonicznym wykorzystywanym na cele muzealne. Wystawa w Wartowni otrzymała nowy kształt w 2013 r. i obecny jej stan można określić jako bardzo dobry.

MIIWŚ dysponuje plenerową wystawą „Westerplatte: kurort, bastion, symbol”, opowiadającą historię Westerplatte od XVIII wieku aż po czasy PRL oraz tzw. ścieżką edukacyjną, opisującą istniejące i nieistniejące obiekty architektoniczne Westerplatte. Do kwietnia br. MIIWŚ wykazywało dużą aktywność edukacyjną na „Polu Bitwy”, organizując tu różnego rodzaju działania plenerowe, współdziałając w tej kwestii z Miastem Gdańsk.

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 r. powstałe z inicjatywy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w końcu 2015 r., w okresie swego istnienia do 6 kwietnia tego roku (to znaczy do połączenia z MIIWŚ) nie przedstawiło żadnej koncepcji zagospodarowania terenu, mimo składania deklaracji przez ministra kultury, że do listopada 2018 r. powstanie na Westerplatte gmach muzeum (wzmiankowano o odbudowie zniszczonych w czasie wojny obiektów). Po 6 kwietnia 2017 r. MIIWŚ również nie przedstawiło Miastu Gdańsk żadnej koncepcji rozbudowy funkcji muzealnych na obszarze Westerplatte. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oświadczył w mediach, że na budowę nowego muzeum nie ma środków finansowych i zadeklarował stworzenie w budynku Elektrowni (obecnie w posiadaniu MON) wystawy stałej prezentującej dzieje WST.

B. Stan zachowania reliktyw architektury WST

Stan utrzymania tkanki architektonicznej jest zadawalający. Od 2009 r. dochodziło do dewastacji elementów plenerowej wystawy MIIWŚ, ale po wprowadzeniu monitoringu w 2015 r. przypadki dewastacji zdarzają się rzadziej.

Pozostałości Nowych Koszar w postaci zabezpieczonej, trwałej ruiny zostały udostępnione do zwiedzania w 2009 r. Zabezpiecza je i sprzęta Zarząd Dróg i Zieleni. Budynek nie posiada jednak gospodarza, który kontrolowałby na bieżąco obiekt, biletując wstęp czy organizując w nim systematycznie akcje edukacyjne.

C. Tkanka architektoniczna współczesna i rozwiązania drogowe

Stan zachowania obiektów i układu komunikacyjnego wybudowanych po wojnie jest w większości zadawalający, a niektórych obiektów bardzo dobry. Ta ocena należy się wybudowanemu w 1966 r. pomnikowi Obrońców Wybrzeża, który w 2009 r. przeszedł gruntowny remont i czyszczenie. W bardzo dobrym stanie jest również plac przed kopcem, odnowiony przy okazji budowy upamiętnienia Jana Pawła II w roku 2015 r. Problem w tym rejonie stanowi jedynie ciągle wydeptywana, mimo nowych nasadzeń i barier, ścieżka idąca skrótem na kopiec.

Niezadawalający jest stan budynków znajdujących się na początku ścieżki zwiedzania, w rejonie przystanków i pętli autobusowej. Cały układ drogowy w tym miejscu jest zużyty i stanowi relikw budownictwa z lat 60-80. Budynki zaprojektowane w czasach budowy pomnika Obrońców Wybrzeża, a więc w roku 1966, mieszczące małą gastronomię i toalety są zawilgocone, a dach poprzerastrany jest samosiejkami. Standard toalet jest niski.

Parking dla autokarów w pobliżu dwóch gniazd wystawy plenerowej MIIWŚ i na przedpolu historycznej Placówki Fort jest w dobrym stanie. Jego lokalizacja zakłóca jednak przestrzeń historyczną poprzez wprowadzenie ruchu samochodowego w bezpośrednie otoczenie placówki, która w 1939 r. przyjęła impet atakujących Niemców. Kolejną okolicznością niekorzystną jest to, że parking umiejscowiony jest we wnętrzu „Pola Bitwy”, około 250 m od faktycznej granicy Wojskowej Składnicy Tranzytowej; Większość turystów omija więc pierwszą strefę Westerplatte, rozpoczynając zwiedzanie Półwyspu od jego wnętrza. Ruch turystyczny ogranicza się do odcinka parkingi – kopiec z pomnikiem Obrońców Wybrzeża. Stacja kolejowa, miejsca po magazynach amunicyjnych oraz Placówce Wał nie są odwiedzane przez zdecydowaną większość turystów. Tym samym większość zwiedzających nie poznaje rzeczywistej topografii WST i omija relikw „Pola Bitwy”.

D. Czego brakuje na Westerplatte?

Obecność na Westerplatte dwóch muzeów oraz skomplikowana struktura własnościowa sprawiają, że miejsce to nie jest kojarzone z jednym gospodarzem; Mimo dużej aktywności dwóch instytucji kultury nie jest też traktowane jako miejsce muzealnej edukacji, czy miejsce o atrakcyjnej ofercie turystycznej. W odczuciu wielu zwiedzających jest miejscem pamięci, nie wykorzystującym swoich walorów edukacyjnych i muzealnych. Postrzega się je poprzez aspekt symboliczny, wyrażający się w świętowaniu 1 września, czy sporadycznych wizytach, podczas których odwiedza się cmentarz, Nowe Koszary, Pomnik Obrońców, czasem również Wartownię nr 1. Mieszkańcy Trójmiasta widzą też w Westerplatte teren spacerowy. Należy podkreślić jeszcze raz, że większość odwiedzających nie zadaje sobie trudu odwiedzenia terenów WST leżących między parkingiem przy plaży a parkingami w głębi Półwyspu.

Mimo wszystkich pozytywnych zmian, jakie zaszły na Półwyspie w ostatnich 10 latach, system komunikacyjny nie uległ zmianie od 1966 r., gdy zbudowano Pomnik Obrońców Wybrzeża. „Pole Bitwy” dzisiaj to przede wszystkim promenada spacerowa wiodącej na punkt widokowy, jakim jest kopiec. Mieszkańcy Trójmiasta korzystają z Westerplatte prawie wyłącznie przy dobrej pogodzie. Przyjeżdża jednak bardzo wielu turystów spoza aglomeracji, w tym turystów zagranicznych. Dzieje się tak nawet poza sezonem letnim.

Cechą charakterystyczną zwiedzania Westerplatte przez gości poruszających się bez przewodnika jest trudność w znalezieniu trasy zwiedzania. Dzieje się tak mimo oznaczeń i planów wykonanych przez MIIWŚ i MHMG. Wpływ na to ma rozległość terenu jak i niechęć do korzystania z map i planów, bądź nieumiejętność posługiwania się nimi. Doświadczenia MIIWŚ, które od 2009 użytkuje wystawę plenerową, a od 2011 r. tzw. ścieżkę edukacyjną pokazują, że tylko wyjątkowo zmobilizowany i przywykły do samodzielnego poruszania się z mapką zwiedzający jest w stanie przejść całą trasę „ścieżki” bez gubienia się. Nie poprawia tego stanu umiejscowienie parkingów w centrum Westerplatte. Dwa, niezależne od siebie parkingi powodują rozbitcie ruchu turystycznego na dwie niezależne grupy, które przemieszczają się w odrębne kierunki. Ci, którzy korzystają z małego parkingu (będącego jednocześnie pętlą autobusową) trafiają do Wartowni nr 1, albo robią zakupy na straganach, a następnie kierują się w stronę cmentarza bądź kopca (omijając nie tylko początek WST, ale też Placówkę Fort, magazyny i dwa pierwsze gniazda wystawy MIIWŚ). Ci, którzy startują z dużego parkingu, często omijają Wartownię nr 1, kierując się w stronę kopca trasą prowadzącą przez Placówkę Fort i Cmentarzyk. Tak, czy inaczej można mówić o chaosie zwiedzania „Pola Bitwy”. Jedynym sposobem jego eliminacji będzie oczyszczenie przestrzeni z parkingów i stworzenie nowego punktu startu. Będzie o tym mowa w późniejszej części opracowania.

Ponadto na Westerplatte zauważalny jest:

- i. Brak jednolitej identyfikacji graficznej (nie tylko MIIWŚ i MHMG stosują odmienne style, ale własną identyfikację prezentuje również podległe MIIWŚ Muzeum Westerplatte, pogłębiając chaos panujący w tej przestrzeni);
- ii. Brak stałej, łatwo dostępnej opieki przewodnickiej. Tylko grupy, które wcześniej umawiały się na wizytę w Gdańsku i zamawiały przewodnika, mogą liczyć na oprowadzenie. Nie ma też w ofercie audioprzewodników, które opisywałyby dzieje Półwyspu i obronę WST.
- iii. Brak oferty popularnych ostatnio aplikacji pomagających przy pomocy smartfonów w samodzielnym zwiedzaniu wystawy.
- iv. Brak łatwej i bezpiecznej komunikacji między terminalem promowym a „Polem Bitwy”. Podróżni oczekujący na prom sporadycznie tylko wybierają się na spacer po Westerplatte. W terminalu brakuje informacji turystycznej, która mogłaby zachęcać do odwiedzenia historycznych miejsc Westerplatte.
- v. Brak atrakcyjnej oferty gastronomicznej i pamiątkarskiej.
- vi. Brak odpowiedniego zaplecza sanitarnego
- vii. Brak należytej ochrony.

2. Cele strategiczne

Podstawowym celem strategii jest podniesienie rangi Westerplatte poprzez uporządkowanie terenu, rewitalizację niektórych obiektów i przede wszystkim rozbudowę funkcji muzealnych. „Pole Bitwy” powinno być kojarzone jako miejsce, którego głównym gospodarzem jest Miasto Gdańsk. Powinno być też odbierane jako przestrzeń edukacji historycznej z widocznymi, rozwiniętymi funkcjami muzealnymi. Powinno przeistoczyć się z terenu spacerowego w precyzyjnie zarządzany „park kulturowy”, przygotowany do obsługi grup turystycznych. Nie może to oznaczać utraty funkcji

symbolicznej, jako miejsca pamięci związanego z II wojną światową, ani też walorów spacerowych, czy krajobrazowych.

Powyższe cele MHMG chce realizować we współpracy z MIIWŚ oraz innymi podmiotami działającymi na Westerplatte: przewodnikami, stowarzyszeniami edukacyjnymi czy stowarzyszeniami rekonstrukcyjnymi.

Co chcemy osiągnąć?

- A. Chcemy spójnej, rzetelnej edukacji dzieci i młodzieży w duchu kształtowania postaw patriotycznych, obywatelskich i humanistycznych.
- B. Rozbudowa funkcji muzealnych powinna dokonywać się w dialogu z wyłonioną grupą ekspertów z dziedziny historii, muzealnictwa, konserwacji i kształtowania krajobrazu. Zmiany powinny odbywać się z poszanowaniem reliktyw „Pola Bitwy” i przyrody Półwyspu. Hołdujemy zasadzie, że odbudowa nieistniejących obiektów WST czy kurortu jest błędem z punktu widzenia zasad konserwatorskich, estetyki i funkcjonalności przestrzeni kulturowej. Dlatego nie może być mowy o odbudowie jakiegokolwiek obiektu historycznego, a wyłącznie o unaocznieniu zarysów jego fundamentów, czy adaptacji istniejących reliktyw do użytku muzealnego – mowa tu o Nowych Koszarach, Placówce Fort i piwnicach Wartowni nr 3. Najbardziej spektakularny budynek WST – Nowe Koszary powinny pozostać trwałą ruiną, dokumentującą wojenne zniszczenia (w tym wypadku dokonane po wojnie przez saperów sowieckich detonujących w Nowych Koszarach niewypały i niewybuchy). Jedyną ingerencją w istniejący stan powinna dotyczyć odkrycia kabiny bojowej Wartowni nr 3. Negatywnie opiniuje się również pomysł odtwarzania umocnień ziemnych, choć z pewnością mógłby stać się atrakcją „Pola Bitwy”. Najbardziej spektakularne byłoby odtworzenie Placówki Prom, która odegrała zasadniczą rolę w obronie WST. Ze względu na zmiany, jakie dokonały się po wojnie, nie jest to możliwe (miejsce, gdzie ulokowana była placówka zostało zlikwidowane podczas poszerzania kanału portowego i rozbudowy infrastruktury portowej). Odtwarzany może być tylko fragment umocnień, w miejscu nieautentycznym, co dyskwalifikuje sens tego pomysłu. To samo dotyczy pozostałych placówek (ziemnych punktów oporu) – ze względu na zmiany topograficzne i trudny dostęp do miejsc, w których były ulokowane, odtwarzanie ich w innej lokalizacji byłoby historycznym oszustwem.
- C. Zasadniczą rolę muzealną nadal powinna spełnić Wartowni nr 1. Jest ona jednym z nielicznie zachowanych w całości obiektów architektonicznych Westerplatte i jedynym wykorzystywanym muzealnie. Jej podstawowym walorem jest autentyzm i zgromadzone tam eksponaty.
- D. Pierwszym krokiem na drodze przemiany Westerplatte w plenerowe muzeum (park kulturowy) powinno być udostępnienie zwiedzającym dwóch kolejnych autentycznych obiektów architektury militarnej: Placówki Fort oraz kabiny bojowej zniszczonej Wartowni nr 3. W tym celu należy wdrożyć program rewitalizacji tych obiektów (pierwszy po osuszeniu i adaptacji może być szybko wprzęgnięty w system muzealny „Pola Bitwy”); Drugi obiekt wymaga ekspertyzy budowlanej i oceny walorów edukacyjnych. Utrzymanie obiektów należy przekazać podmiotom zewnętrznym w ramach konkursu ofert, np. jednemu ze stowarzyszeń rekonstrukcyjnych, prowadzącemu działalność gospodarczą. Program edukacyjny prowadzony przez podmiot powinien powstać w MHMG, bądź pod jego ścisłym nadzorem.

- E. Należy zabezpieczyć ruinę Nowych Koszar i uczynić zwiedzanie tego miejsca w pełni bezpiecznym. Miejsce to ma stać się kolejnym, obok Wartowni 1, punktem, w którym zwiedzający będą mogli „dotknąć” historii i obcować z przeszłością niemal fizycznie; Miejsce to mogłoby stać się miejscem interaktywnej edukacji dzięki wykorzystaniu nowoczesnych metod projekcji (hologram, efekty multimedialne i efekty specjalne). Nie wyklucza się rekonstrukcji pomieszczenia na potrzeby wystawiennicze bądź edukacyjne w ruinie Nowych Koszar. Ewentualna ingerencja musi być poprzedzona pewnością, że nie naruszy się w ten sposób walorów historycznych obiektu.
- F. Zasadniczym elementem wzbogacającym funkcję muzealną „Pola Bitwy” powinien być pawilon ekspozycyjny. Należy zaprojektować go jako obszerny, dobrze wkomponowany w przestrzeń historyczną obiekt pełniący jednocześnie rolę: informacji turystycznej, punktu gastronomicznego, punktu sprzedaży pamiątek, zaplecza socjalnego dla przewodników oraz pracowników zajmujących się prowadzeniem Wartowni nr 3 i Placówki Fort. W centrum dystrybuowane byłyby również audioprzewodniki. Lokalizacja pawilonu powinna być wybrana z poszanowaniem realiów „Pola Bitwy”, tak aby nie oddziaływał na przestrzeń historyczną, albo oddziaływał na nią w jak najmniejszym stopniu.
- G. Należy opracować system kompleksowej ochrony Westerplatte, podnosząc stan bezpieczeństwa. Budując go należy założyć współpracę z działającymi na Półwyspie podmiotami. Kontrola służb ochronnych powinna być systematyczna i kompleksowa; Konieczna wydaje się rozbudowa systemu telewizji przemysłowej, zainicjowanej przez MIIWŚ w 2015 r. Wszystkie te działania należy planować przy zachowaniu zasady, że Westerplatte pozostaje terenem publicznie dostępnym o każdej porze dnia. Pojawiające się w debacie publicznej pomysły ogrodzenia „Pola Bitwy” ze względu na koszt, jak i obecność innych podmiotów prowadzących działalność na Półwyspie, wydają się nieuzasadnione.
- H. Należy uczytelnić fundamenty nieistniejących obiektów WST.
- I. Należy ujednoczyć system identyfikacji wizualnej na Westerplatte i opracować czytelne oznaczenia prowadzące zwiedzających.
- J. Należy opracować scenariusze różnych ścieżek zwiedzania przy pomocy audio przewodników i system ich udostępniania za opłatą.
- K. Należy prowadzić okresowe szkolenia przewodników, podnoszące ich kwalifikacje.
- L. Należy uporządkować handel na Westerplatte, kontrolować asortyment sprzedawanych pamiątek i skoncentrować go w nowym pawilonie.
- M. Należy poprawić komunikację miasta z Westerplatte poprzez ustanowienie przystanku startowego autobusu miejskiego na przystanku Dworzec Główny PKP.

3. Koncepcja wstępna funkcji pawilonu wystawienniczego

A. Lokalizacja

Pawilon o łącznej powierzchni około 500 m² nie może wchodzić w konflikt z historyczną przestrzenią i przyrodą Westerplatte. Nie może też zakłócać osi widokowych. **Jedynym bezkolizyjnym miejscem znajduje się poza terenem dawnej WST**, czyli w rejonie obecnego pierwszego, „plażowego” parkingu. Ta lokalizacja jest idealna jeśli chodzi o zasady konserwatorskie, a także logikę zwiedzania, które powinno zaczynać się od bramy wjazdowej. Turysta po drodze mijałby relikty stacji kolejowej,

magazynów i miejsce po Placówce Wał, dochodząc do środka „Pola Bitwy”, mieszczącego się w obecnym punkcie startu.

Lokalizacja ta ma jednak swoją słabą stronę, gdyż wydłuża o około 300 m trasę zwiedzania. Gdy policzy się drogę powrotną, dystans zwiększa się do 600 m. Tym samym wydłuża czas pobytu na Westerplatte, co może być niechętnie przyjęte przez niektóre grupy, np. wycieczki szkolne, mające bardzo napięty program pobytu w Trójmieście. Tego dyskomfortu nie będą odczuwali turyści indywidualni, a zwłaszcza spacerowicze z Trójmiasta czy okolic, gdyż w ich interesie leży wydłużenie trasy spacerowej (dzięki temu w pełni wykorzystany byłby istniejący bulwar nadmorski, który mógłby być trasą powrotną do parkingu).

Mankamentem tego rozwiązania jest także kłopot z usunięciem istniejącego, a zbędnego parkingu na przedpolu Placówki Fort. Inny problem to zapewnienie dojazdu niepełnosprawnym, którzy powinni otrzymać możliwość przemieszczenia się w centrum Westerplatte przy pomocy jakiegoś środka komunikacji (melex albo drezyny, wykorzystywane w minionych latach sporadycznie w czasie akcji edukacyjnych). Sensowne wydaje się też utrzymanie zmodernizowanego i pomniejszonego parkingu w rejonie dzisiejszej pętli autobusowej – powinien on przemienić się w miejsca postojowe dla niepełnosprawnych.

Druga możliwa lokalizacja pawilonu to rejon drugiego parkingu (tego bliższego linii brzegowej). W tym wypadku konieczna byłaby jednak poważna ingerencja w przestrzeń historyczną i przyrodniczą Westerplatte. Umieszczenie go w centrum półwyspu, około 300 m za murem dawnej WST nie przyczyniłby się do przełomu, utrwalając nielogiczny system zwiedzania „Pola Bitwy” na kolejne lata. Tym samym za plecami zwiedzających pozostałaby brama wjazdowa, relikty stacji kolejowej, magazyny amunicyjne i pozostałości po Baterii Artylerii Stałej.

Kolejne teoretycznie możliwe miejsce na lokalizację nowego pawilonu to rejon pętli autobusowej i parkingu, ewentualnie miejsce, gdzie obecnie znajduje się sklep i toalety. W tym wypadku konieczne byłoby zburzenie starej architektury, zaprojektowanej w latach 60 przez projektantów Pomnika Obrońców Wybrzeża. Lokalizacja ta, podobnie jak poprzednia, utrwałaby stan obecny, nie czyniąc zasadniczego przełomu. Należy podkreślić, że obszar z punktami gastronomicznymi, przystankiem w postaci betonowej wiaty, parkingu i kiczowatymi straganami jest poważnym dysonansem krajobrazowym; Psuje też realia historyczne miejsca; Zasłania Wartownię nr 1, „spychając” ją na tyły tej przestrzeni. Układ ten zakłóca logikę poruszania się po Westerplatte – osoby zwiedzające są „zasysane” przez nachalnie skonstruowaną przestrzeń. Oczyszczenie jej spowodowałoby uczytelnienie Wartowni nr 1, co powinno być jednym z naszych priorytetów.

Ostateczną decyzję w sprawie lokalizacji pawilonu należy podjąć po dyskusji w gronie specjalistów, m.in. z udziałem architektów, konserwatorów zabytków, specjalistów od kształtowania krajobrazu, muzealników i edukatorów, ewentualnie w wyniku konkursu na zagospodarowanie przestrzeni „Pola Bitwy”.

B. Koncepcja merytoryczna ekspozycji

W konstruowaniu koncepcji merytorycznej ekspozycji umieszczonej w pawilonie (niezależnie od jego usytuowania) należy wziąć pod uwagę kilka faktów, o których była mowa w p. 1, a więc po pierwsze to, że na Westerplatte istnieje już plenerowa wystawa o charakterze narracyjnym, prezentująca w

syntetyczny sposób dzieje Półwyspu od XVIII wieku po PRL; Również Oddział MHMG – Wartownia nr 1 w sposób skrótowy pokazuje dzieje WST. Po drugie należy się spodziewać, że w jakiejś bliskiej perspektywie czasowej (rok, dwa?) powstanie **w Elektrowni wystawa MIIWŚ**. Nie wiemy czy będzie miała charakter narracyjny, a w jej centrum znajdzie się opowieść o obronie WST, czy będzie to wystawa wydobytych w czasie prac wykopaliskowych artefaktów. Niezależnie od jej ostatecznego kształtu, pewne jest to, że będzie ona usytuowana na **końcu Półwyspu, poza główną ścieżką zwiedzania, a więc będzie dodatkiem do oferty muzealnej MHMG**. Naszym celem jest uporządkowanie systemu zwiedzania Westerplatte i określenie priorytetów muzealnych planowanego „parku kulturowego”, a także unikanie kakofonii informacyjnej oraz dalszego różnicowania obrazu jednego z najważniejszych miejsc pamięci II wojny światowej. W związku z powyższym pawilon jako centrum przechwytyjące grupy wycieczkowe i nadające ład w zwiedzaniu rozległego „Pola Bitwy”, powinien w minimalnym stopniu dublować znaną z innych punktów narrację muzealną czy wystawową, skupiając się na tym czego nie ma, albo co jest słabiej wyeksponowane. Inne też powinny być środki wyrazu, dlatego proponuje się, aby opowieść Westerplatte w pawilonie prowadzona byłaby środkami multimedialnymi. Warto rozważyć pomysł wielkiej makiety, ewentualnie planu, na którym zarysowano by przemiany dokonujące się na Westerplatte od XVIII wieku, wykorzystując współczesne możliwości w opracowaniu materiałów dokumentalnych, ikonografii, filmów i grafiki. Osią opowieści powinna być zmieniająca się topografia Półwyspu, na którą zostaną nałożone losy miejsca i ludzi. Można to osiągnąć poprzez film, który byłby równoległą, bardzo sugestywną formą przekazu. Makieta i film opowiadałby o narodzinach Półwyspu, dzieje kurortu, pruskiego bastionu, Wojskowej Składnicy Tranzytowej i obronie 1939 r. Powinny tu pojawić się również nieistniejące i istniejące obiekty Westerplatte, tak aby zwiedzający byli przygotowani do ich recepcji już w przestrzeni, w czasie zwiedzania. Ta skrótowa opowieść (nie dłuższa niż 5-10 minut) powtarzałaby w pewnym zakresie narrację wystawy plenerowej MIIWŚ i informacje podawane w Wartowni nr 1. Skoro jednak pawilon miałby być punktem startowym trasy turystycznej, powinno się tam podawać zwiedzającym skrótowe wprowadzenie do dziejów miejsca, które byłoby następnie rozwijane przez przewodników w terenie. Zwiedzający oswojony z topografią półwyspu w czasie krótkiej prezentacji w pawilonie, stawałby się aktywnym uczestnikiem zwiedzania „Pola Bitwy”. Prezentacja i film prezentowany w pawilonie miałyby na celu wprowadzenia turystów w atmosferę 7 dni obrony. Ten fragment opowieści mówiłby głosami świadków o realiach przygotowań do obrony, o ich walce, osamotnieniu. Tłem tej filmowej opowieści byłaby nadal wielka makieta, bądź plan Półwyspu Westerplatte.

4. Zadania na teraz

Zakładając, że budowa pawilonu i stworzenie nowego systemu poruszania się po „Polu Bitwy” jest pomysłem, który może być zrealizowany w dłuższej perspektywie czasowej (co najmniej dwuletniej), najpilniejszymi zadaniami, które mogą poprawić wizerunek „Pola Bitwy” są:

- A. oczyszczenie, a następnie udostępnienie relikwów architektury militarnej: Placówki Fort i piwnic (kabiny bojowej) Wartowni nr 3. Po ocenie stanu tych obiektów należy przygotować studium wykonalności i program edukacyjny, który będzie realizowany w tych obiektach. Już dzisiaj można założyć, że Placówka Fort jest w lepszym stanie niż podziemia Wartowni nr 3 i oddanie jej do użytku nie powinno stanowić większego problemu.

- B. Unaocznienie przebiegu zburzonego skrzydła Nowych Koszar (oznaczenie przy pomocy stalowych gwoździ bądź w inny sposób) – przebiegało ono poprzez promenadę prowadzącą na kopiec.
- C. Poprawa systemu komunikacji Westerplatte z Gdańskiem, poprzez przeniesienie startowego przystanku autobusowego z ulicy Łąkowej na przystanek PKP Gdańsk Główny.
- D. Stworzenie systemu zwiedzania „Pola Bitwy” przy pomocy aplikacji – w łatwy sposób można dać indywidualnym turystom przyjazne narzędzie odczytywania w terenie informacji o dziejach Westerplatte.
- E. Opracowanie koncepcji zwiedzania „Pola Bitwy” przy pomocy audioprzewodników.
- F. Wykonanie studium zagospodarowania przestrzeni z uwzględnieniem nowych funkcji muzealnych Westerplatte z uwzględnieniem budowy nowej infrastruktury obsługującej ruch turystyczny, w tym nowej przestrzeni wystawienniczej.

Załącznik nr 1

Wizualizacja budowy Portu Centralnego Gdańsk

Załącznik nr 2

Przykład architektury w miejscu pamięci narodowej

Pawilon wystawienniczy w Palmirach, 2010 r., powierzchnia użytkowa 998 m², koszt 3 mln zł.